

PREDGOVOR

Monografija *Donjokaštelanski krnjeval* Mladena Domazeta i Roberta Marića ozbiljna je povijesna knjiga. Često se proteklih desetljeća govorilo i pisalo o maloj i velikoj povijesti, o paralelnoj povijesti, o povijesti koju uvijek pišu pobjednici pa i o naknadnom povijesnom revizionizmu poraženih. Povijesna interpretacija uvijek teži dokučiti što se zaista dogodilo u društvu, utvrditi takozvane povijesne činjenice u svijetu. Ako je karneval svijet obrnut naglavce, nije li onda povijest karnevala nekakva obrnuta povijest? Ako su poklade samo držičevsko vrijeme izdvojeno za tance, igre i veselja, nije li karnevalska povijest neodgovorna, neobvezna i neozbiljna povijest, ili možda tek povijest puke zabave? Tako bi oduvijek htjeli moćni grijeshnici koji (smrtno ozbiljna lica) vlastita uvjerenja i čine proglašavaju vrhunskim povijesnim postignućem. Oni bi i danas najradije odozgo zaštitili (čitaj: strogo kontrolirali i unovčili) sve karnevale kao nematerijalnu kulturnu baštinu uvrštenu u ponudu kulturnog turizma. Ipak, u općoj uzurpaciji javnih dobara lakše je na javnome prostoru naplaćivati parkiranje i ugostiteljske stolove. Karneval nije samo dekorativna obrnuta slika svijeta, već i djelotvorno javno sredstvo socijalne medicine. Višestrukim magijskim i kritičkim djelovanjem karnevala smanjuju se društvene tenzije i individualna psihička opterećenja. Redovitim godišnjim otklonom unutar svakodnevice prividno se ruši ustaljeni poredak, ritmički se otvara simbolički prostor slobode, vremenski rezervat dopuštene kritike vlasti i samovolje moćnika. Domazet i Marić su itekako svjesni te političke dimenzije i kritičke uloge Donjokaštelanskog krnjevala - do te mjere da u monografiji gotovo u potpunosti prešućuju ljetne, turističke djelatnosti KKD/KKU Poklade, premda su se ljetne «cvjetne povorke» u Kaštelima počele organizirati već šezdesetih godina dvadesetog stoljeća, ako ne i ranije. U novije vrijeme na toj ljetnoj fešti gostuju i maskirane skupine iz drugih karnevalskih središta.

Autori su u monografiji nastojali što detaljnije prikazati važnije momente povijesti Donjokaštelanskog krnjevala. U tome su i uspjeli, barem koliko su im to dostupni pisani izvori omogućili. Tako povijesni pregled počinje u devetnaestom stoljeću: prvim spomenom 1823. godine i pjesmom *Pisma od poklad*, *Rođenje i smrt Krnina* Janka Ćipika iz 1834. godine te se nastavlja zapisima u Knjizi računa Hrvatske čitaonice u Kaštel Novome iz 1889. i 1895. godine. Početak 20. stoljeća obilježen je djelovanjem puhačkih orkestara Glazbarski sklad iz Kaštel Novoga i Svačić iz Kaštel Staroga te organizacijskom ulogom Stjepana Poparića Sinjanina. Između dva svjetska rata nastavlja se konkurentsko karnevalsko djelovanje glazbara, posebno se ističe Hrvatsko glazbeno društvo Bijać iz Kaštel Štafilića, a izradu pokladne lutke preuzeo je Jakov Delić Baja. Šerate i plesove pod maskama organizirala su razna mjesna društva - u hotelu Palace, pansionu Rivijere, općinskoj vijećnici, ali i u većim privatnim kućama. Maskirani glazbari na Pokladni utorak ujutro obilazili su kuće i pozivali djevojke na ples, a ponašanje na plesovima pod maskama bilo je strogo propisano. Pokladne priredbe 1927. godine bile su zabranjene u Donjim Kaštelima, ali su glazbari na poziv Društva Cukuni sudjelovali na splitskome karnevalu te su na brodu pratili znamenitu Krnjušu kipara Ivana Rendića iz Supetra na Braču u Split. Nije naodmet spomenuti da u Hrvatskoj (i drugdje) suvremena pokladna lutka gotovo uvijek predstavlja muški lik. Drevnim slamnatim babama koje su nekad Slaveni navodno bacali da ih voda nosi kao personifikaciju protekle godine odavno nema ni spomena. Ipak, nakon Rendićeve sadrene splitske Krnjuše (za koju se priča da nije htjela izgorjeti pa su je morali razbiti), u Donjim Kaštelima skrbi se o ravnopravnosti spolova. Pojavile su se bar još četiri dame (Krnjuša 1941. i Dujka 1984. te opet Krnjuša 1999. i 2011.), ali tu su još i Braco i Seka, a i o rodnoj pripadnosti nekih hobotnica, nemani, mumija i sličnih prikaza moglo bi se raspravljati.

Rasplesane dvadesete godine prošlog stoljeća ustupile su mjesto kriznim tridesetima. Već 1931. godine na čelo maskara u Štafiliću dolazi legendarni Stipe Vuletin Meto, počinje ujedinjavanje donjokaštelanskih maskara i polako se kuje organizacija društvenokritičke oštrice Donjokaštelanskog krnjevala. Krnjevalska povorka iz 1941. izravno je tematski najavila ratna zbivanja. Izuzmemo li Metovu pokladnu

diverziju kad je 1942. s prijateljem i dvjema maskiranim kozama simbolički prekršio zabranu talijanskih okupacijskih vlasti, pokladne manifestacije obnavljaju se tek nakon Drugog svjetskog rata. Metova se krnjevalska vlast učvršćuje i potrajat će dulje od Titove. Nastavljači pokladnog djela Stipe Vuletina Meta i dalje marljivo i kreativno rade, skromno štjući autoritet njegova lika. U knjizi se spominju mnoga zaslužna imena, ali mnogi su neizbježno ili čak namjerno ostali pomalo u sjeni: Donjokaštelanski krnjeval pripada zajednici i svake godine iznova povezuje ljude.

Najveća vrijednost monografije Domazeta i Marića jest u podrobnome opisu te novije povijesti Donjokaštelanskog krnjevala, nakon 1945. godine. Glavnina knjige podijeljena je u dva dijela (prije i nakon osamostaljenja Hrvatske), a u oba dijela se obzirno i nenametljivo raščlanjuju i pojašnjavaju pokladne poruke. Autori su time obavili vrlo važnu zadaću: istina je da Donjokaštelanski krnjeval obrađuje podjednako i lokalne i svjetske teme, ali pravi se pokladni smisao može iščitati tek u prožimanju malog i velikog, domaćeg i stranog, a to neupućenima koji ne pripadaju zajednici lako izmiče. Jednako su vrijedni i podatci o točkama u povorci, gostima, Stipi Vuletinu Metu, Anti Dobriću Canculini, a naročito završni dio knjige o udruzi KKD/KKU Poklade. Ta poglavlja vode čitatelja «iza kulisa», otkrivaju neke organizacijske pojedinosti današnjeg institucionalnog djelovanja nekad slavne neformalne Krnjevalske ambasade. Posebno je dojmljiv pregled objavljenih brojeva *Maškadura*, donjokaštelanskog pokladnog lista koji zgusnutim i prepoznatljivim stilom i prijelomom dostojno nastavlja tradiciju pokladnog satiričnog tiska.

Na kraju, valja još dodatno pojasniti društvenokritičku poziciju svakog, a posebice Donjokaštelanskog krnjevala. Karneval je uvijek u oporbi, ali to ne znači da provodi politiku aktualne oporbe. Kad oporba dođe na vlast, karneval je opet u oporbi. Bilo bi iluzorno misliti da krnjevalski ambasadori koji ponosno sjede u preuređenom javnom zahodu svi dijele isto političko uvjerenje. Karneval nije politika, on ne rješava probleme, on samo javno pokazuje što zajednicu tišti. A to je preduvjet svake buduće politike. Zналаčka povijesna monografija o Donjokaštelanskom krnjevalu Mladena Domazeta i Roberta Marića to uvjerljivo pokazuje - zato je u potpunosti zaslužila objavljivanje i pozornost čitateljstva.

dr. sc. Ivan Lozica,
znanstveni savjetnik